

Monumentnummer*: 516739

Smallepad 5
3811 MG Amersfoort
Postbus 1600
3800 BP Amersfoort
www.cultureelerfgoed.nl

T 033 421 74 56
E info@cultureelerfgoed.nl

Status rijkmonument
Inschrijving register* 11 september 2000
Kadaster deel/nr 82881/154

Woonplaats* Arnhem
Gemeente* Arnhem
Provincie* Gelderland

Kadastrale gemeente* Arnhem
Sectie* P
Kadastraal object*
Appartement aanduiding
Grondperceel 6112

Omschrijving**

Inleiding

De KAPEL van het "Sint Elisabeth's Gasthuis" is achter de ziekenhuisvleugel gesitueerd en met het koor op de Zwarteweg gericht. De kapel is goed zichtbaar vanuit het noorden en vanuit de westelijk van het complex gesitueerde wijk Lombok. Met de bouw van de door J.W. Boerbooms (1849-1899) ontworpen kapel werd in 1897 begonnen. In dat jaar werd de onderbouw gerealiseerd. In 1904-1905 werd de bovenkapel gerealiseerd door architect W.G. Welsing die hierbij waarschijnlijk het ontwerp van Boerbooms aanhield.

Het gebouw is met het koor op het westen gericht en kan getypeerd worden als een zogenaamde dubbelkerk, bestaande uit een onderkerk met daarboven de eigenlijke kapel. In de in 1897 gebouwde onderkerk werden ondermeer een sectieruimte, een rouwkapel en een lijkenhuis ondergebracht.

De onderkerk werd door Boerbooms ontworpen. Na zijn overlijden in 1899 nam W.G. Welsing het project over. Met de bouw van de bovenkerk werd in 1904 begonnen.

Omschrijving

De bovenkerk bestaat uit een driebeukig halleschip met vijf traveeën. Het éénbeukige koor heeft een enkele koortravee en een 5/8 sluiting. Aan elke zijde heeft het koor een kapel met drie sluitingszijden die zowel op de sluitingswand van de zijbeuk als op de zijwand van de koortravee aansluit. De kapellen hebben elk een verdieping. De onderbouw hoort bij de onderkerk, de bovenbouw doet dienst als sacristie (zuidkapel) en bergkamer (noordkapel). De in baksteen in kruisverband opgetrokken kerk heeft over de hoofdbeuk en het

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

koor een zadeldak met schilden boven de koorsluiting. De zijbeuken hebben per travee een dwarsgeplaatst schilddak dat op de hoofdkap aansluit. Op de nok van het dak is op de overgang van schip naar koor een slanke dakruiter met achtzijdige spits geplaatst. De daken zijn gedekt met leien in maasdekking. De steunberen hebben in de onderbouw een versnijding met afzaat, die zich op de muren voortzet als waterlijst (hardsteen). Een tweede versnijding met afzaat treffen we aan op het niveau waar de onderdorpels van de vensters van de bovenkapel zijn gesitueerd en deze afzaten zijn ook weer verbonden met een waterlijst, die zelf weer verbonden is met de onderdorpels van de vensters. Hierboven zijn de steunberen voorzien van een overhoeks geplaatste bakstenen pinakel met een hardstenen piramidevormige inzwenkende bekroning. Daarboven zijn de steunberen gedecoreerd met een casement met driepasboog in de top en de steunberen sluiten af met een hardstenen ezelsrug met kruisbloem, overgaand in de dekplaat. De flankerende dakkapellen hebben zowel in de eerste als in de tweede bouwlaag korfboogvensters en sluiten af met een hardstenen balustrade bestaande uit een reeks driepasboogjes met deklijst tussen bakstenen hoekpenanten met weer piramidevormige hardstenen bekroningen. De kapellen hebben een plat zinken dak. De zijbeuken hebben in de onderbouw per travee een breed korfboogvenster. De onderverdieping van het koor heeft in de sluitingszijde een getoogde deur en daarboven blinde nissen met gekoppelde spitsbogen op een hardstenen kraagsteen. De bovenkerk heeft spitsboogvensters met kwarthol profielen in de dagkanten en natuurstenen geboorte- en sluitstenen. De vensters hebben traceerwerk in gele verblendsteen (driedelig in de zijbeuken en tweedelig in het koor) met lancetten en cirkels of sferische driehoeken in de oculi van de venstertoppen. De gevels sluiten af met uitkragende bakstenen lijsten waarop vervolgens de natuurstenen bakgoot rust. Het koordak is verder voorzien van neogotische dakkapellen met inzwenkende piramidedaken met pironen, met een vijfzijdig overstek boven het luikje aan frontzijde." Het INTERIEUR. De kapel heeft een ingang aan de zijde van de Zwarteweg en een hoofdingang in het ziekenhuis. De opgeklampte toegangsdeur met fraai sierbeslag heeft een spitsboogvormig bovenlicht met een glas-in-lood-raam met een voorstelling van Elisabeth. Het driebeukige hallenschip heeft granieten zuilen op achtzijdige zwarte granieten basementen met zandstenen bladkapitelen. Middenschip en zijbeuken zijn overwelfd door vierdelige kruisribgewelven. In de eerste travee van het schip bevindt zich een neogotische houten orgelgalerij met opengewerkt traceerwerk. De kerk heeft een tegelvloer (neogotiek) in verschillende kleuren, waarin plant- en diermotieven en de Evangelistensymbolen zijn verwerkt.

"In de zijbeuken hangt een complete geschilderde kruisweg in neorenaissancestijl uit 1912 van Wijnand Geraedts. De vensters van het koor, van de sluitingswanden van de zijbeuken en het venster in de eerste travee van de noorderzijbeuk bevatten glas-in-lood-ramen met figuratieve voorstellingen in neorenaissance- en neogotische stijl, met teksten aan de onderzijden waarop de schenkers zijn genoemd. De deuren naar de nevenruimte van het koor zijn van blank hout met neogotische briefpanelen. In het koor bevindt zich nog een neogotische bel met een fraai gedecoreerde armatuur en een neogotische ijzeren Godslamp."

Waardering

KAPEL van het "Sint Elisabeth's Gasthuis".

- Van architectuurhistorische waarde als functioneel onderdeel van het Sint Elisabeth's Gasthuis en als goed bewaard voorbeeld van een rond de eeuwwisseling gebouwde ziekenhuiskapel in de stijl van de neogotiek. Als dubbelkapel is er tevens sprake van een typologische waarde. Het gebouw vormt een van de scheppingen van de bekende architect J.W. Boerbooms die het aanvankelijke ontwerp maakte, dat waarschijnlijk door architect Welsing na de dood van Boerbooms werd afgebouwd. De detaillering van het gebouw is nog oorspronkelijk. Het interieur van de kapel is nog gedeeltelijk oorspronkelijk en draagt bij aan de monumentale waarde van het geheel.

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

- Van stedenbouwkundige waarde als markant gesitueerd object tussen de Utrechtseweg en de spoorbanen op een hoge stuwwal ten westen van de stadskern van Arnhem. Vanuit de aangrenzende woonwijk Lombok is de kapel ook te bereiken zonder het ziekenhuis te moeten betreden. De kapel vormt binnen het complex een waardevol beeldbepalend element aan de westelijke entree van Arnhem.
- Van cultuurhistorische waarde wegens de belangrijke rol die het Gasthuis speelde tijdens de Slag om Arnhem in 1944. Het Sint Elisabeth's Gasthuis bevond zich midden in de gevechtszone in de smalle corridor tussen de spoorweg en de rivier en ging dienst doen als hospitaal voor beide partijen. In het gebouw werd kort daarna een wapenstilstand overeengekomen. Als zodanig is het complex nauw verbonden met de geschiedenis van de stad Arnhem en met de nationale oorlogshistorie in het bijzonder. Doordat de kapel ook open stond voor anderen dan de ziekenhuispatiënten, is deze ook nauw verbonden met de kerkgeschiedenis in dit gedeelte van de stad Arnhem.

<i>Hoofdcategorie</i>	<i>Subcategorie</i>	<i>Functie</i>
Religieuze gebouwen	Kapel (F)	Kapel(F1)